

ter, der var henholdsvis fraværende og meget svagere i Sverige. Kun i Frankrigs kriseår 1709 søgte Ludvig 14. for alvor at forklare og engagere bredt.

Fokus i bogen er således på takkegudstjenesterne som en henvendelse fra herskerne til folket. Her antages de primært at skulle fungere som en legitimering af krigen. Det skarpe fokus i materiale og problemstilling giver grundlag for en grundig og informativ analyse. Måske lidt rigelig grundig, da analysen ud fra tre vinkler (*Information, Celebration, Narration*) fører til en del gentagelser. Der er imidlertid også ulemper. Fokus i materiale betyder, at bogen reelt kun behandler en lille del af den samlede narrativ om krigen, endda kun en del af den officielle narrativ i kirkelig ramme. Det gør det svært for alvor at nærme sig den større problemstilling, som titlen åbner for. Fokus på herskerens henvendelse til folket lukker for en mere åben diskussion af gudstjenesternes formål og funktion. De analyseres således aldrig som en henvendelse til Gud; og det følges ikke til bunds, at nogle af dem blev iværksat eller formet af forskellige eliter og dermed ikke var en henvendelse fra, men snarere til herskeren. Fokus på legitimeringen af krigens byrder og elendighed fjerner opmærksomheden fra, at takkegudstjenesterne helt åbenlyst hører hjemme i en tid, hvor krigen også blev aflæst positivt, formodentlig langt mere end i dag. Det fremgår indirekte af, at sejren kunne legitimere krigen i en grad, så der blev festet, og det fremgår også af detaljer, som at Ludvig 14. i 1697 måtte søge at legitimere *freden*, fordi den ikke var ærefuld.

Bogen giver således appetit på at vide mere om det bredere emne. Det vil også være muligt med et dansk udgangspunkt. Takkegudstjenesterne var mange. Alene i året 1659 var der således tre.

Gunner Lind

| HANNE FRØSIG DALGAARD: *Luksusforordninger – 1558, 1683, 1736, 1783, 1783 og 1799. 6 artikler bragt i tidsskriftet TENEN*, Dansk Tekstilhistorisk Forening, København 2015, 122 s., 175 kr.

For næsten 50 år siden – i 1969 – udkom værket *Dagligliv i Danmark i det syttende og attende århundrede* (Kbh. 1969), redigeret af Axel Steensberg. Værket rummer en yderst læseværdig artikel af Hanne Frøsig, „I fløjl eller vadmel“ (s. 377-402), hvor hun behandlede de sider af luksusforbruget, der relaterede sig til klædedragt i 1600-1700-tallet.

Det er lidt usædvanligt, at en forfatter næsten 50 år senere kan udsende en bog om samme emnekreds. Nærværende lille antologi rummer et optryk af seks artikler om luksusforordninger fra 1558 til 1799,

som forfatteren tidligere har fået trykt i tidsskriftet *TENEN*, der udgives af Dansk Tekstilhistorisk Forening. De seks artikler efterfølges af en transskription af indberettede luksusgenstande fra april-august 1736. Bogen indledes med et kort resumé af de enkelte luksusforordningers indhold og et engelsk summary, der ikke blot er en oversættelse af resuméet, men giver en mere generel beskrivelse.

De seks artikler er noget uens med hensyn til både længde og tematisk bredde. Artiklen om 1558-forordningen er kortfattet, omkring to sider brødtekst og tre sider realkommentarer samt referencer. Artiklen om 1736-forordningen har karakter af en ret detaljeret, genstandspræget fremstilling. Den sidste artikel om 1799-forordningen rummer en perspektivering af luksusforordningerne over en periode på ca. 250 år.

Magtaspektet er et gennemgående tema i artiklerne. 1558-forordningen ses i sammenhæng med kongemagtens styrkede stilling, 1683-forordningen med tilpasning af samfundet til enevælden, og 1736-forordningen skulle reservere en bestemt pragt for kongemagten. En forordning fra januar 1783 sammenlignes med den 100 år tidligere. Mens det i 1683 drejede sig om forskellige rangklasseres rettigheder, fokuserede 1783-forordningen på begrænsning af alle samfundsgruppers import af luksusvarer. To måneder efter – marts 1783 – begrænsede en ny forordning bøndernes luksusforbrug. I 1799 kom en sidste forordning, hvor kongemagten opgav at lovgive om luksusforbruget, men appellerede til mådehold og til præsternes opsyn.

Alle artiklerne rummer en række interessante oplysninger, men sammenstillingen af dem giver anledning til kommentarer. For læseren står det ikke helt klart, hvorfor netop disse forordninger er udvalgt blandt de mange, der findes i perioden ca. 1500-1800. Hvis man ikke på forhånd kender luksuslovgivningen, kan det være vanskeligt at danne sig et overblik over den. Når importbegrænsning nævnes i forbindelse med 1783-forordningen, må det blot bemærkes, at dette aspekt findes i flere tidligere forordninger, og det samme gælder begrundelserne (for forordningerne), at et luksuspræget forbrug kunne overstige manges økonomiske formåen og forlede mindrebemidlede til at følge de mere velstående eksempel.

Bogen havde vundet ved, at forfatteren havde udarbejdet en indledning, hvor luksusforordningerne var blevet placeret i forskellige sammenhænge, og hvor motiverne til såvel luksusforbruget som lovgivningen mod det blev udredt. Det sker til dels i den sidste artikel om 1799-forordningen. Det kan være vanskeligt at følge kronologien i oversigten. Når det hævdes, at der ikke findes eksempler på personer, der er blevet dømt for overtrædelse af luksusforbuddene, må det relatere sig til enevælden, for i adelsvældens tid findes der flere eksempler

på bødeforlæg. Man kan tvivle på forfatterens tro på, at undersåtterne af respekt for monarken overholdt forordningerne. Gentagelse af forbuddene og opgivelsen af reguleringen på grund af vanskelighederne med at kontrollere den peger i en anden retning.

Antologiens styrke ligger så afgjort i de mange informative real-kommentarer, hvor forfatteren har udnyttet en livslang beskæftigelse med tekstiler, dragter m.m. Det er også interessant, at forfatteren har fremdraget og transskriberet indberetninger fra 1736. Her indberettede borgere luksusprægede ejendele, der måtte benyttes i tre år; men som var forbrudt, hvis de ikke blev indberettet. Indberetningerne giver et sjældent kig inden for hjemmets fire vægge.

I alt en spændende bog, der ville have vundet betydeligt ved en sammenbindende indledning, hvor luksusforbrug og luksusforordninger blev behandlet mere generelt, og hvor forfatteren i højere grad havde udnyttet nyere inden- og udenlandsk litteratur om emnet.

Leon Jespersen

| JOHANNA SVENSSON: *Latin Letters from the Clergymen in the Province of Scania (Eastern Denmark – Southern Sweden) in the Seventeenth Century. A Critical Edition with Introduction, Translation and Commentaries.* Studia Graeca et Latina Lundensia 19, Artos & Norma Bokförlag, Skellefteå 2015, 430 s., 323 SEK.

Denne doktorafhandling af Johanna Svensson fra Lunds universitets *Språk- och litteraturcentrum* består af en kritisk udgave og oversættelse af et hidtil upubliceret manuskript fra 1600-tallets slutning. Bortset fra enkelte referencer til manuskriptet i den omfattende præstebibliografi *Lunds Stifts Herdaminne* har manuskriptet ifølge Svensson hidtil ikke været benyttet i nogen forskningsmæssig sammenhæng. Manuskriptet, der er bevaret i Lunds Universitetsbibliotek, består af kopier af 88 breve og andre dokumenter på latin. Svensson har transskriberet brevene, som både aftrykkes i den latinske original med tekstkritiske noter og i moderne engelsk oversættelse. Svensson redegør bl.a. for ortografiske og kompositoriske forhold, og afhandlingen er grundlæggende sproghistorisk eller filologisk motiveret, men den indeholder også en fylldig gennemgang og diskussion af manuskriptets indhold, set navnlig i en kirkehistorisk kontekst.

Manuskriptets tekster er skrevet hovedsageligt af skånske sognepræster, men for mange af brevenes vedkommende er hverken afsender eller modtager anført i kopien. Et par af brevene stammer med sikkerhed fra biskop Peder Winstrup i Lund. Selve samlerens identitet er også ukendt, men som den svenske historiker Gunnar Carlquist tid-